

MARIE GILBERT • ROBERT MATTHIEU

Acțiunează și gândește ca Mahatma Gandhi

Nonviolent, solidar, tolerant,
perseverent, curajos, carismatic...

Traducere: Răzvan Ventura

NICULESCU

CUPRINS

Despre cartea de față...	9
A acționa în spiritul umanității.	13
Acceptarea și transformarea propriilor emoții.	14
Cum să devii pe deplin uman.	19
Păstrarea încrederii	24
Să profităm de șansa oferită	31
Spre orizonturi mai largi	32
Întoarcerea la rădăcini	36
Depășirea greutăților	40
Optimizarea relațiilor cu ceilalți.	47
Depășirea diviziunilor	48
Îmbunătățirea relației cu adevărul	51
Extinderea solidarității	56
Deschiderea către nonviolență.	63
Identificarea surselor din care s-a inspirat	64
Respingerea violenței nejustificate	67
Dezvoltarea de noi laturi ale nonviolenței.	73

Angajarea în luptă	79
Gandhi refuză nedreptatea	80
Renunțarea la resemnare	86
Cucerirea independenței	89
Stabilirea strategiilor	95
Diversificarea strategiilor.....	96
Acceptarea riscurilor	102
Lupta în spiritul onoarei	105
Dezvoltarea propriului leadership	113
A fi empatic și autentic	114
A ști să comunici	117
Cultivarea și împărtășirea entuziasmului	122
Repoziționarea	131
Organizarea propriului program	132
Focalizarea pe obiective	136
Găsirea unui punct de sprijin	139
Valorificarea prieteniei	145
Dezvoltarea unor relații sincere	146
A le arăta încredere celorlalți	148
Lărgirea atitudinii prietenești	151
Cum să știi să transmiți	159
Călăuză spre noi experiențe	160
Pariul pe educație	164
Fructificarea ocaziilor educative	169

Zdruncinarea tradițiilor	177
Renunțarea la anumite moșteniri	178
Înlăturarea vechilor granițe	185
Curățarea structurilor de rezistență	189
Consumul responsabil	197
Privilegierea umanului înaintea profitului	198
Punerea accentului pe local, pe durabil și pe autosuficiență	202
Oprăți supraconsumul!	205
Și concluzia? Din nou la punctul de start!	215
Anexe	217
Între a părea și a fi: veșmintele lui Gandhi	217
Repere cronologice	225
Glosar	228
Bibliografie	230
Mulțumiri	232

Despre cartea de față...

Este o provocare deosebită să pornești la asaltul unei icoane precum Gandhi... S-au spus ori scris atâtea lucruri despre *Mahatma*, încât până și un sfânt ar cădea în păcat!

Nenumărate sunt biografiile, hagiografiile sau pamfletele, eseurile politice apologetice sau critice care-l tămâiază ori îl atacă pe acest om cumsecade, cărțicelele pentru copii care înfățișează povestea vieții sale, multitudinea de compilații cu „ziceri faimoase”, gânduri sau proverbe ale lui Gandhi – tot atâtea fațete ale unui filon inepuizabil.

Altfel spus, tot ceea ce nu este această lucrare...

Deoarece, în realitate, în mâinile dumneavoastră se află o carte puternică. Magia sa? Acea a unui destin care, fără a beneficia la început de avere sau de vreo înzestrare aparte, trecând peste propriile înfrângeri și defecte, a reușit totuși să schimbe întregul tablou al lumii din vremea sa.

Un destin ale cărui meandre ne arată, în zilele noastre, câtă putere se află în capacitatea noastră de a acționa asupra noastră și asupra lumii. Nici mai mult, nici mai puțin.

Acest Gandhi din rândurile care urmează este eroul, când nefericit, când fericit, al unei condiții umane confruntate cu propria finitudine și cu propriile vulnerabilități,

dar și cu propriile înzestrări, îndoieli și limite, precum și cu propriile speranțe, rezistența înverșunată și incredibilul său potențial de acțiune și de transformare.

În acest fel, omulețul cu ochelarii săi de legendă, cu privirea malițioasă și pătrunzătoare, care scruta cele mai profunde adâncuri ale sufletului omenesc, continuă să ne ajute să evoluăm în toate dimensiunile existențelor noastre, spre a inventa dreptul de a trăi în bucurie și demnitate, în spiritul celei mai depline omenii față de noi înșine și de ceilalți.

Această carte este în măsură să traseze un drum care ne permite să ne lărgim perspectiva, să ne trasăm concret noi orizonturi pentru a înțelege, a gândi și a acționa mai bine, să ne punem în ordine propriile vieți și planeta; de asemenea, pentru a ne recăpăta încrederea în noi înșine, în semenii noștri, precum și în viitorul societăților noastre... cu condiția de a alege, împreună cu Gandhi, calea schimbării!

Gandhi înainta neobosit pe drumul său, dar adaptându-și mereu ritmul la cel al tovarășilor de drum, de evoluție și de luptă. Copii și adulți, bărbați și femei, bogați și paria, indieni și englezi, prieteni și adversari: toți l-au putut însoți în drumul lui înainte... De ce nu și noi?

Această carte ne invită să împărtășim experiențele profunde ale dezvoltării umane pe care Gandhi le-a trăit. Drumul va putea părea anevoios uneori, scoțându-ne din zona de confort și din obișnuințele noastre zilnice. Dar, cel mai adesea, va surveni magia: cea a pașilor mărunți care, datorită hotărârii, repetiției și antrenamentului, sfârșesc prin a parcurge kilometri întregi și a escalada munți!

Să vă bucurați de acest drum al schimbării și al revoluției nonviolente!

A acționa în spiritul umanității

Trăiește ca și cum ai muri mâine.

Învață ca și cum ai trăi veșnic.

Înainte de a deveni un om excepțional, Mohandas pornise mai degrabă cu stângul... Fiului lui Karamchand Gandhi, membru al castei negustorilor – al cărui nume însemna *băcan* –, nu-i lipsesc nici iubirea, nici confortul material. Cu toate acestea, viața sa este deja o cursă cu obstacole. La o privire mai atentă, nimeni nu și-ar fi pus nădejdea în micul indian. Dar astfel pornește el într-o cursă câștigătoare...

Cum să devii pe deplin uman

Gandhi a reușit să-și transforme propria umanitate, depășindu-și neîncetat limitele. Dar el nu se consideră un erou: pentru el, a fi un om „bun” este deja suficient! Le va reaminti neîncetat aceasta celor care, de-a lungul întregii sale vieți, nu se vor putea abține de a face din el un sfânt.

Să ne păstrăm bunul-simț: mesajul lui nu constă în a arăta că un om extraordinar poate schimba lumea. Dimpotrivă, prin exemplul său de om obișnuit angajat pe deplin în serviciul unei cauze, el vrea să arate că oricine poate face la fel, începând cu cei „tăcuți”, cu dezmoșteniții sorții și cu alți așa-ziși „neputincioși”.

Gandhi exprimă în mai multe rânduri această convingere. Astfel, el spune: „Oricine poate ajunge la aceleași rezultate ca mine.”

Totodată, afirmă: „Ceea ce poate unul dintre noi, pot și ceilalți [...]. De aceea, departe de a acționa pe ascuns, am întreprins totul la lumina zilei.” Pilda unei dezvoltări personale cu vocație pedagogică și socială!

Bineînțeles, aureola de *Mahatma* – un dar din partea poetului Rabindranath Tagore, din câte se spune – îi poate părea apăsătoare. Să fii asaltat de mulțimile dornice peste măsură să se bucure de binecuvântarea (*darshan*) ta nu este un lucru ușor.

La sărbătoarea Kumbh Mela din Haridwar care, o dată la doisprezece ani, atrage milioane de pelerini, Gandhi voia să ia parte la controlul sanitar împreună cu prietenii săi. Degeaba: a trebuit să rămână așezat ore întregi, „victimă a maniei nebunești a *darshan*”, asediat de nenumărați adoratori. Și încă nu se afla pe culmile celebrității!

În hinduism, termenul „*mahatma*” desemnează un „suflet mare”, un înțelept care se simte unit cu toate făpturile, care este prietenul tuturor. Ceea ce nu l-ar entuziasma pe Părintele Indiei, al cărui devotament pentru cauza celor lăsați în voia sorții este de notorietate publică. Însă el nu poate admite faptul că un *mahatma* – presupus a fi eliberat de propriul ego, de limitările sale umane – este adulat.

Însă Gandhi, departe de spusele unora, se consideră un om obișnuit, cu posibilități la fel de obișnuite: „Sunt din carne și oase asemenea celui mai neînsemnat dintre semenii mei, slab și supus greșelii ca orice alt om”, le amintește el neîncetat adepților puțin prea entuziaști după gustul lui.

De altfel, face tot ceea ce poate pentru a-și reabilita umanitatea, luând chiar în derâdere un anumit entuziasm orbesc al maselor: afirmă că, în India, o bucată de pânză în jurul coapselor și unele bizarerii alimentare sunt îndeajuns pentru a fabrica un *mahatma*!

Preferă să îndrepte atenția adepților cultului personalității asupra altor eroi cotidieni: „Dacă s-ar ști în ce grad

așa-zisa mea măreție se datorează sarcinilor anevoioase și ingrate îndeplinite zilnic în tăcere de bărbați și de femei, toți lucrători cinștiți și pricepuți!”

Sfârșește chiar prin a îmbina utilul cu neplăcutul: când ajunge la concluzia că numeroasele ședințe de autografe pe care trebuie să le țină îi răpesc un timp prețios, solicită o contribuție bănească (totuși modică!) pentru cauză, în schimbul semnăturii sale. Dar admiratorii lui nu dau înapoi de la nimic.

Lui *Mahatma* i-ar păsa prea puțin dacă ar fi răsturnat de pe pedestal de cei care-l consideră un impostor. El preferă contactul cu pământul pe care-l poate parcurge în deplină libertate alături de semenii săi, în bătaia vântului și fără a grăbi pasul. Își amintește de începuturile sale în Africa de Sud: „Din fericire, nu devenisem încă *mahatma*, nici chiar *bapu* [«tată»], și prietenii mei îmi spuneau de obicei cu afecțiune *bhai*, adică «frate»...”

Un balsam pentru suflet, mai prețios decât urările mulțimilor adresate lui, cel care le împărtășea necazurile, greutățile și izbânzile obținute cu trudă cot la cot. Era cu adevărat fratele acestora. Chiar și pentru noi, adevărata recunoaștere, în întreaga ei simplitate, nu este mai prețioasă decât laudele excesive, lingușelile atât de râvnite uneori de egoul nostru?

Întrucât se simte departe de o perfecțiune mereu imposibil de atins, insatisfacția lui Gandhi este profundă: „În majoritatea cazurilor, discursurile pe care trebuie să le ascult conțin calificative pe care mi-e greu să le accept. Este o umilință inutilă, deoarece sunt obligat să mărturisesc faptul că nu merit aceste laude.”

Dar această smerenie nu-l determină să stagneze, ci este o trambulină spre desăvârșire: „Îmi cunosc chiar foarte bine defectele vrednice de milă, dar întreaga mea putere vine din faptul că sunt conștient de ele.” Și ne îndeamnă să ne asumăm și noi propriile imperfecțiuni drept puncte de plecare spre o evoluție pozitivă.

Mai mult, acceptându-și propriile vulnerabilități, Gandhi este conștient și de calitățile sale: un duo câștigător! Chiar dacă se consideră limitat, cu o putere de înțelegere greoaie, el își vede și propriile puncte forte: „Virtuțile inimii nu cunosc margini.” Cele pe care și le revendică, fără falsă modestie, sunt sinceritatea și nonviolența. Astfel ne invită să ne recunoaștem propriile atuuri.

Prin urmare, între limite și măreție, de la fragilitate la forță, câmpul umanității nu este niciodată lăsat în voia sorții: „Omul este o ființă care trebuie să se conducă singură; această autonomie presupune capacitatea de a comite greșeli și de a le corecta de îndată.” Iată cum putem fi ajutați să ne relativizăm propriile rătăcirii, găsindu-le locul cuvenit într-un parcurs al progresului prin recăpătarea neîncetată a controlului. Așa ne învață viața.

Atrăgând atenția asupra propriilor imperfecțiuni și evidențiindu-și condiția „de om obișnuit”, Gandhi nu ia seama la defectele semenilor: „Nu mă interesează decât calitățile celor din jur. Am eu însumi defecte, nu mi-aș permite să le judec pe cele ale altora.” El celebrează mai ales perfectibilitatea ce caracterizează condiția umană: aceasta constituie o șansă oferită fiecăruia dintre noi pentru a se depăși, a evolua spre ceea ce este mai bun din sine. Gandhi mizează pe aspirația spre perfecțiune, pe care

nici slăbiciunile, nici limitele nu-l autorizează s-o discrediteze.

Gandhi ne dovedește că destinul oricărei ființe omenești constă în sporirea întru umanitate, indiferent de greutatea întâmpinate la început și de propriile slăbiciuni. Ca atare, acceptarea propriilor limite și calități constituie primul pas al unei evoluții personale care garantează reușita.

Păstrarea încrederii

Nu este ușor să ai încredere în tine însuși. Adesea oricui îi este teamă să nu se înșele, să nu se rătăcească, să nu fie la înălțime. Oricine ajunge să creadă că nu are competența necesară și nici puterea de a fi protagonistul propriei vieți. Și, în cele din urmă, dorința de a merge mai departe dispare, deoarece poate ajunge în cele din urmă să trăiască fără să-și mai pună întrebări: atunci se încrede în norme, în modă, în „gândirea” mediatică sau unică, în opinia semenilor...

Dar, iată, pe parcurs oamenii uită ceea ce sunt și ceea ce doresc cu adevărat. Prin urmare, se află la mijloc între propriul adevăr, aspirația profundă a ființei lor, și un rol social, o aparență reductivă, chiar falsă. Dacă nu ar fi ales să creadă în propriul destin, Gandhi ar fi putut rămâne închisat în dificultățile sale inițiale și să se consume în fricile sale...

Fără îndoială, el nutrește în primul rând o încredere absolută în protecția divină. Dar credința sa nu poate fi disociată de efortul omenesc pentru care el constituie un exemplu viu, indiferent de moment și de nivel: „Ajută-te și Cerul te va ajuta!” ar putea fi deviza lui. Iar hotărâtoare

este voința sa de neclintit. Nutrind cele mai ferme convingeri, el se autodepășește: „Probabil nu contez prea mult, dar, de îndată ce Adevărul se servește de mine spre a-și face simțită prezența, sunt de neînvinș.”

Gandhi nu este omul teoriei. Inovând fără încetare, el multiplică experiențele, fiecare dintre acestea îmbogățindu-l cu noi învățăminte și ajutându-l să-și perfecționeze capacitatea de adaptare, grație hotărârii de care dă dovadă.

Când este chemat în ajutor, știe că nu există recomandări universale. Merge la fața locului, încrezător în pertinenta simțului său de observație, indiferent că este vorba de contextul social sau de psihologia victimelor și a agresorilor, pe care nu-i ocolește. Astfel reușim să nu avem încredere doar în informațiile la mâna a doua, să nu acționăm prin interpuși, ceea ce ar constitui calea ușoară. De câte ori nu am constatat cu mirare decalajul între ceea ce auzim și ceea ce se petrece cu adevărat!

Pentru Gandhi, cunoașterea utilă este aceea fundamentată pe experiență. Experiența sa în toate domeniile dovedește temeiul afirmațiilor lui: autoritatea sa are la origine expertiza. Dacă această autoritate are o bază serioasă și obiectivitate, judecata care derivă este cu atât mai valoroasă, de unde și încrederea în acțiunile care vor decurge de aici. De exemplu, cu ce aplomb își afișează competența de jurist confirmată de victoriile în tribunale!

În martie 1922, în contextul violențelor izbucnite în Punjab, le declară judecătorilor la procesul său: „După ce am studiat în mod imparțial procesele judecate în virtutea legii marțiale din Punjab, am ajuns la concluzia că 95% dintre condamnări cel puțin sunt nejustificate. Experiența

mea cu privire la procesele politice m-a încredințat că în nouă cazuri din zece condamnații erau cu desăvârșire nevinovați.”

Încrederea căpătată prin forța dovezilor se construiește și pe parcursul încercărilor prin care trece un om. Gandhi ne arată că, în fiecare situație, viața este o școală ale cărei lecții trebuie să ne întărească propriile convingeri intime.

Dacă, la Londra, nu a reușit să-și impună punctul de vedere în cadrul asociației sale de vegetarieni, se consolează cu gândul că apăruse o cauză dreaptă. Asemenea lui Gandhi, ne putem mângâia astfel în cazul unei decepții: când susținem o cauză dreaptă, respingerea acesteia nu trebuie să arunce umbra îndoielii asupra valorilor noastre.

Încrederea crește și datorită vigilenței trezite de eșecuri. Ea ne permite să gestionăm mai bine alte situații. În felul acesta, după ce trecem peste amărăciune, încrederea în noi înșine crește. „Eșecurile suferite, spune Gandhi, îmi alimentează întotdeauna vigilența.”

A greși este omenește și el mărturisește în modul cel mai natural cu putință faptul că face destule greșeli... Ceea ce nu-l împiedică să se ridice de fiecare dată, fără a uita să ceară iertare: „Mărturisirea greșelilor nu constituie o înfrângere. Însăși mărturisirea este o victorie.” El o compară cu faptul de a îndepărta praful, lăsând suprafața mai curată decât era înainte...

Fără îndoială, eșecul care l-a marcat cel mai mult este cel denumit chiar de el „o greșeală cât Munții Himalaya”: în campania din 1920, unii manifestanți nu respectă consemnul de nonviolență și răspund provocărilor, ucigând mai mulți polițiști. Este serios afectat de această

dezlănțuire: își impune sieși restricții severe pentru a ispăși păcatul...

Dar nu încremenește în vinovăție, oricât de dureroasă ar fi situația; o ia de la capăt, fructificând în mod constructiv acest eșec. Analizează cauzele derapajului, învățând lecțiile cuvenite. Nici vorbă să-și piardă încrederea în nonviolență! Este hotărât să-și pregătească din ce în ce mai bine acțiunile viitoare. Unul dintre rezultate va fi organizarea „marșului sării”, dus la îndeplinire fără greș și fără excese.

A acționa în spiritul lui Gandhi înseamnă a trece peste greșeli, peste eșecurile de mai mică și mai mare anvergură, a trage învățămintele cuvenite, pentru a nu stagna nici în vinovăție, nici în resentiment. „Nu există niciodată motiv de panică”, scrie el. Consideră că roata norocului se întoarce inevitabil, integrând în mișcarea regulată a răbdării suișurile și coborâșurile existenței, depășind cu acestea firul neîntrerupt al uceniciei omului.

„Puterea noastră stă în încrederea în sine și nu în mușchi!” Astfel ne invită Gandhi să ne angajăm într-o profundă revoluție mentală, să reformăm credințele toxice care ne-ar împiedica să ajungem la ceea ce este mai bun în noi înșine...

„Convingerile tale devin gânduri, ne amintește el, gândurile tale devin cuvinte, cuvintele tale devin acțiuni, acțiunile tale devin obișnuințe, obișnuințele tale devin valori, iar valorile tale devin destinul tău.”

Atitudinea Gandhi Pentru a ne trăi cum se cuvine propria condiție umană

La început închistat în defecte umane banale, Gandhi a devenit un exemplu de desăvârșită umanitate. În viața noastră de toate zilele, el ne încurajează să mizăm pe acest pariu câștigător:

Să ne acceptăm așa cum suntem

- să ne conștientizăm propriile gânduri, propriile emoții perturbatoare și ceea ce se află la rădăcina acestora, pentru a le recunoaște și a le controla de îndată ce apar;
- să ne identificăm cu obiectivitate eșecurile și punctele slabe fără a ne descuraja ori a ne identifica vreodată cu imperfecțiunile noastre;
- să facem lista calităților și a punctelor forte, privindu-le bineînțeles cu satisfacție, dar fără a ne culca pe lauri.

Să acceptăm să devenim cei care vrem să fim

- să ne imaginăm ființa împlinită spre care tindem, să hotărâm să plecăm în căutarea acesteia;
- să ne dezvoltăm propriile atuuri, să cultivăm totodată calitățile opuse propriilor defecte: primele vor deveni preponderente în cele din urmă!
- să ne transformăm limitele în aliați: controlându-ne frica vom căpăta prudență, impulsivitatea va da naștere capacității de reacție, agresivitatea – curajului...

Să avem încredere în noi înșine

- să avem în vedere succesele obținute, chiar și cele mai neînsemnate;
- să tragem din eșecurile și greșelile noastre învățăminte utile pentru viitor;
- să ne păstrăm direcția, neluând în seamă criticile, dar să știm să aplecăm urechea la acestea în caz de nevoie.

Cea mai frumoasă lecție de viață dată de Gandhi constă în certitudinea că suntem cu toții perfectibili, indiferent de unde am plecat. Este de ajuns să acționăm pe baza unei asemenea convingeri: avem atâtea posibilități în fața noastră!